

AOIFE FLEMING

VROUWEN VAN AMSTERDAM

WANDELEN IN DE VOETSPOREN VAN
100 VROUWELIJKE PIONIERS

Spectrum

Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv, Amsterdam

Spectrum maakt deel uit van Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv
Amstelplein 34
1096 BC Amsterdam

© 2026 Aoife Fleming
© 2026 Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv, Amsterdam

Eerste druk februari 2026

Omslagontwerp: Bloemendaal en Dekkers
Auteursfoto: Bonnita Postma
Opmaak: Elgraphic

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining, AI training and similar technologies.

ISBN 978 90 00 40270 0
ISBN 978 90 00 40271 7 (e-book)
NUR 680

www.spectrumnonfictie.nl

Vrouw je bent verheven
je straalt
je staat rechtvereind
in de strijd
van alledag

Johanna Schouten-Elsenhout*

* Het College van Burgemeesters en Wethouders heeft in 2022 besloten dat Johanna Schouten-Elsenhout op IJburg een straat krijgt.

Inhoudsopgave

<i>Inleiding</i>	9
 Straatnamen van Amsterdam	 13
 Centrum	 15
IJburg en Zeeburg	31
Oost	53
Zuidoost	63
Zuid	85
West	99
Nieuw-West	115
Noord	151
Weesp	161
 <i>Dankwoord</i>	 169
 Bibliografie	 171
Register	201
Over de auteur	205

Inleiding

In dit boek ontmoet je honderd vrouwen uit de laatste duizend jaar van de Nederlandse geschiedenis. Stuk voor stuk hebben deze vrouwen indrukwekkende levens geleid met unieke en uiteenlopende verdiensten voor de samenleving. Wat al deze vrouwen bindt, is dat zij – ter ere van hun inspanningen – in Amsterdam een straatnaam naar zich vernoemd hebben gekregen. Deze vrouwen hebben ziekenhuizen gebouwd, het vrouwenkiesrecht ingevoerd, zich ingezet voor afschaffing van de slavernij in de Nederlandse koloniën, en nieuwe kunststromingen in gang gezet.

Wat deze baanbrekende vrouwen ook allemaal gemeen hebben, of ze nou in de vijftiende of de twintigste eeuw leefden, is dat ze grote obstakels op hun weg vonden. Elk van deze vrouwen toonde op haar eigen manier doorzettingsvermogen en onverschrokkenheid. Je ontmoet bijvoorbeeld Anna Maria van Schurman, de eerste (on-officiële) universitair geschoolde vrouw die in de zeventiende eeuw vanachter een gordijntje colleges moest volgen om haar mannelijke studenten niet af te leiden. En je ontmoet Carry Pothuis-Smit, het eerste vrouwelijke Eerste Kamerlid, die bij haar aantreden werd genegeerd door de helft van de senaat.

Vaak waren deze pioniers de enige vrouw of een van de weinige vrouwen in hun veld. Wellicht om deze reden toonden ze enorme solidariteit met andere vrouwen. Je ontmoet Sophie Redmond, de eerste vrouwelijke arts in Suriname, die naast haar speciale vrouwenpreekuur zich ook inzette om vrouwen naar de stembus te krijgen. En je ontmoet Adolphine Kok die zich eind negentiende eeuw met haar Amsterdamse advocatenpraktijk inspande om vrouwen te helpen die rechteloos waren in het huwelijk.

De vrouwen in dit boek hebben allen een band met Nederland, en vaak ook met Amsterdam. Sommigen zijn in Amsterdam geboren en getogen, zoals buurtactivist Tante Marie Altelaar. Anderen wisten alles van wat zich hier afspeelde zonder een voet in deze stad te hebben gezet, zoals Raden Adjeng Kartini, die via ontelbare brieven vanuit Nederlands-Indië (tegenwoordig Indonesië) het leven in Nederland volgde. Sommigen vonden hier hun vrijheid, zoals de slaafgemaakte Virginie Gameren, en anderen konden niet wachten om Nederland te verlaten, zoals avonturier Alexine Tinne.

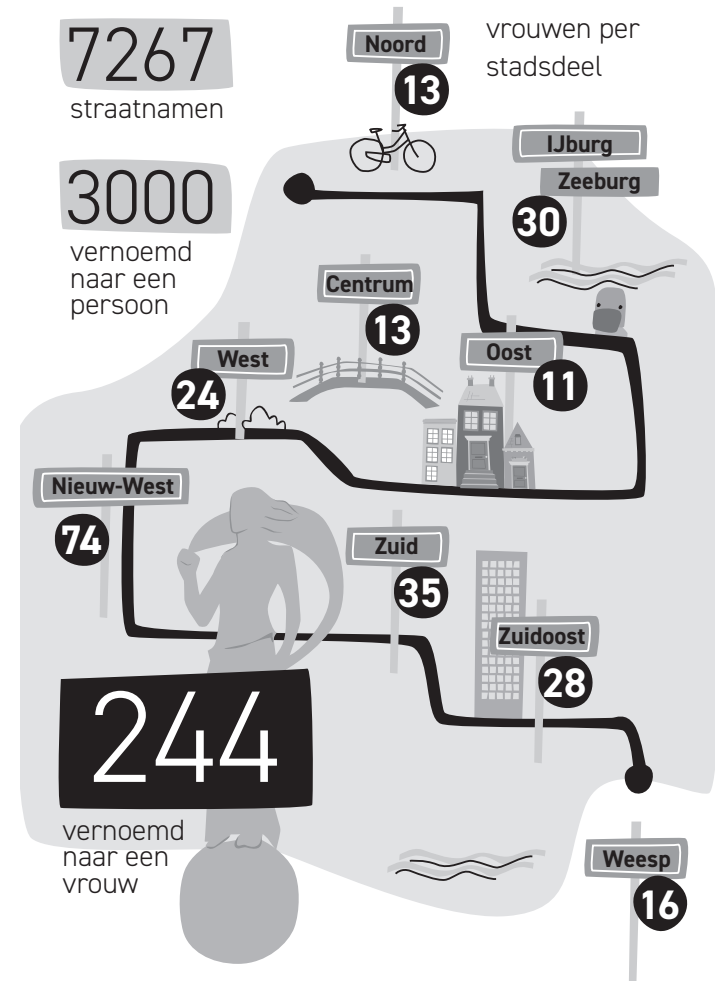
Dit boek is ingedeeld per stadsdeel van Amsterdam; zo kun je met het boek in de hand opnieuw kennismaken met de straten om je heen. Wellicht wist je niet dat de Zieseniskade naar Johanna Ziesenis is vernoemd, een bekende acteur die om de hoek in het Leidsespleintheater op de planken stond. Of wellicht fiets je regelmatig door de Bosboom Toussaintstraat en weet je nu dat zij een immens populaire schrijver van historische romans was in de negentiende eeuw. In dit boek leer je vergeten vrouwen uit onze geschiedenis opnieuw kennen.

Door de eeuwen heen hebben vrouwen gewerkt, verzorgd en gepioneerd, vaak zonder enige vorm van erkenning. En vrouwen spelen nog altijd een onderbelichte rol in de Nederlandse geschiedenis. Zo is het pas de laatste jaren dat er meer onderzoek wordt gedaan naar 'Tante Riek', de oprichter van de grootste verzetsorganisatie tijdens de Tweede Wereldoorlog. Deze blinde vlek kleurt ook de straatnamen van Amsterdam, waar een magere 10 procent van alle straten die vernoemd zijn naar een persoon, naar een vrouw is vernoemd.

Maar er zijn ook veel namen van vrouwen die je helaas niet op de straatnaambordjes – en dus ook niet in dit boek – zult tegenkomen. Zo is er niet één straat vernoemd naar een vrouw van Marokkaanse of Turkse afkomst. En: veel van de vrouwen van wie de namen zijn terechtgekomen op straatnaambordjes zijn geboren in de negentiende eeuw, rond de tijd dat straten officiële namen kregen; hierdoor missen we vrouwen uit eerdere eeuwen. Maar ook missen we vrouwennamen uit juist de moderne geschiedenis.

De vrouwen die we erkennen, wier namen we ons herinneren en wier levens we onthouden: zij zijn van belang voor hoe we onze eigen geschiedenis en die van de stad om ons heen begrijpen. Ik hoop dat we meer ruimte zullen creëren voor de indrukwekkende levens en verdiensten van vele vrouwen, en dat in de straten van de toekomst de namen van nog veel meer bijzondere vrouwen op een straatnaambordje zullen pronken.

Straatnamen van Amsterdam

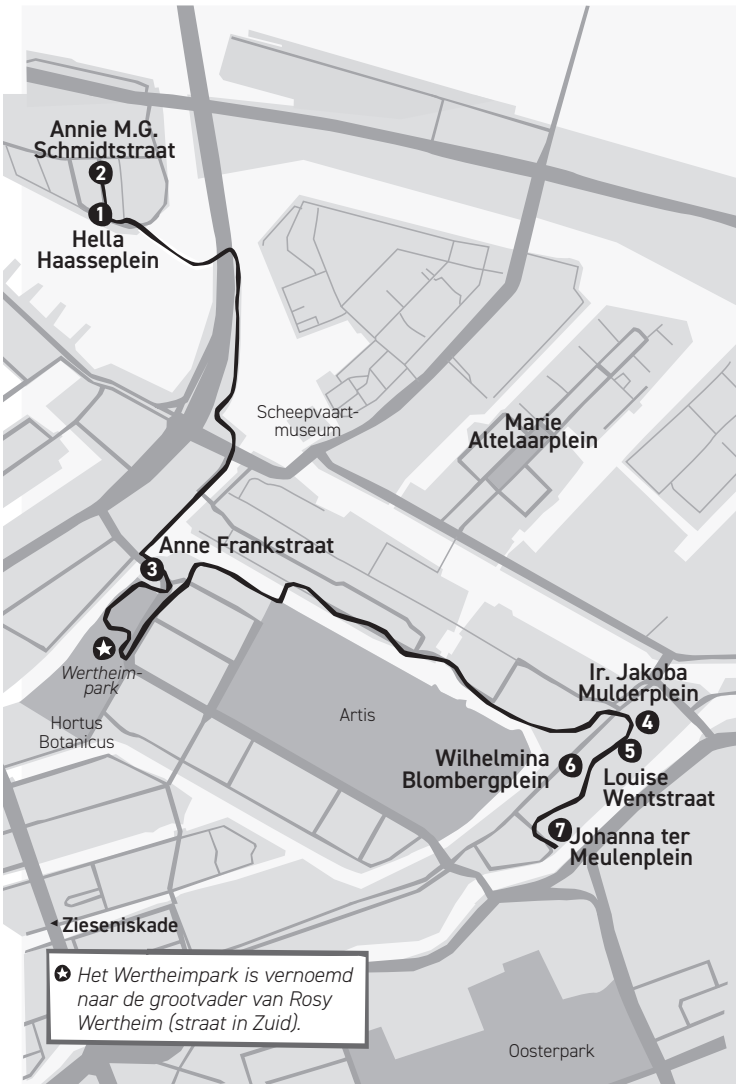

Centrum

Overzicht van alle straatnamen in het centrum van Amsterdam die zijn vernoemd naar een vrouw:

Anne Frankstraat* ③
 Annie M.G. Schmidtstraat* ②
 Hella Haasseplein* ①
 Ir. Jakoba Mulderplein* ④
 Johanna ter Meulenplein* ⑦
 Louise Wentstraat* ⑤
 Marie Altelaarplein*
 Onze Lieve Vrouwesteeg
 Sint Agnietenstraat
 Sint Annendwarsstraat
 Sint Annenstraat
 Wilhelmina Blombergplein* ⑥
 Ziesenkade*

**Straat opgenomen in dit boek.*

(Inter)nationale sterren en lokale heldinnen

Hier, in hartje Amsterdam, kom je straten met namen van de grote sterren uit de wereldgeschiedenis tegen, zoals de Anne Frankstraat en de Onze Lieve Vrouwesteeg. Ook ontmoet je schrijvers en denkers met bekendheid in binnen- en buitenland, zoals het Hella Haasseplein. En je treft vrouwen die grote invloed hebben gehad op de Nederlandse cultuur, zoals de Annie M.G. Schmidtstraat.

Maar je vindt in het centrum ook minder bekende namen, zoals het Ir. Jakoba Mulderplein en het Marie Altelaarplein, van vrouwen die desalniettemin grote betekenis hebben gehad voor Amsterdam als stad. Jakoba was de eerste vrouwelijke stedenbouwkundige van Nederland; zij heeft grote delen van Amsterdam ontworpen, zoals het Amsterdamse Bos. En Marie Altelaar was in de jaren '80 een buurtactivist op de Oostelijke Eilanden die opkwam voor de rechten van huurders.

Kortom, in het centrum wandel je langs nationale en lokale heldinnen.

Hella Haasseplein ❶

Hélène (Hella) Serafia Haasse, 1918-2011

Literair schrijver

Hella S. Haasse is een van de grootste schrijvers van de Nederlandse literatuur. Geboren dicht bij Batavia (het latere Jakarta) in Indonesië, brengt Hella het merendeel van haar jeugd in Nederlands-Indië door. Al in haar tienerjaren begint ze met schrijven. Zo is ze onder meer redacteur voor het schoolblad. In 1938 verhuist ze naar Nederland om in Amsterdam te gaan studeren; ze kiest Scandinavische Taal- en Letterkunde. Wanneer de Tweede Wereldoorlog uitbreekt, stopt Hella echter met deze studie, omdat ze vindt dat de Noorse mythen door nazipropaganda zijn aangetast.

Ze besluit naar de toneelschool te gaan. Na haar afstuderen als acteur treedt ze op in de hoofdrol van de voorstelling *Mariken van Nieumeghen*.^{*} Tijdens de Tweede Wereldoorlog worden haar ouders, die nog in Nederlands-Indië zijn, in Japanse kampen geïnterneerd. Met het schrijven van teksten weet Hella brood op de plank te brengen. Ze schrijft onder andere voor een toneelgroep van Wim Sonneveld.

Na de oorlog neemt Hella's schrijverschap een vlucht wanneer in 1948 haar roman *Oeroeg* wordt geselecteerd als het boekenweekgeschenk. In *Oeroeg* worden aan de hand van een vriendschap tussen een Nederlandse en een Javaanse jongen de koloniale verhoudingen onderzocht. Hella heeft gedurende haar leven een uitgebreid oeuvre geschreven waarin ze via haar werken onder an-

* Zie ook Marieken van Nimwegenstraat in West.